

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2025-YIL APREL. NAVBATDAN TASHQARI SON

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 441 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич	
YaShIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASH TIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI	19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich	
РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ	26
Гулямов Саидахор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акрамович, Очилов Акрам Одилович	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI	33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov	
ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	38
Татьяна Юрьевна Анопченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов	
TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY	49
Nikonov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI	53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ	59
Зокирова Нодира Каландаровна	
KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI	64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov	
EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH	73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
INNOVASION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	81
Raxmatulla Ergashev	
KARTOSHKKA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayyo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich	
YASHIL IQTISODIYOT - INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI	90
Mirzayev Kulmamat Djanakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	93
Сайёра Насимовна Хамраева	
SABZAVOT (SHIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVCHAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDA YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich	
ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	101
Ivatov Irisbek	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi	
GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH	110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova	
OLIY TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI	113
Musayev Bekjon Shukurillayevich	

TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI	116
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	120
Орипов Ильхом Абдуллаевич	
Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан	128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович	
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	133
G.Erkayeva	
Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni	138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	141
Фазлитдин Бахадирович Аминов	
RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH.....	145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov	
Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar	150
Abipova Gulmira Salavatdinovna	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI.....	153
Xusainov Oybek Jabborovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI.....	156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi	
CHORVACHILIK KLASSTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR	161
Xusainov Oybek Jabborovich 161	
HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALONIYATINI VAHOLASH	165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov	
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева	
Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar.....	174
Djurayev Olimjon Narkulovich	
USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS....	178
Ochilova Nargiza Akramovna	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	181
Xidayatova Nigora Shorakibovna	
IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI.....	184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li	
TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	189
Qosimov Jahongir	
РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ.....	192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович	
O'zbekistonda turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirishda dual ta'limdan foydalanishni boshqarish.....	196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi	
МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	201
Nasiba Ergasheva	
KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI	207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna	
ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ	211
Номазов Бахром Бобомурадович	

ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	215
Алимова Азиза Шерзатовна	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT	219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi	
ЎЗБЕКISTONNING “YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI”NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI	224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	227
Алимова Муниса Юлчиевна	
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ.....	232
Расулов Нозимжон Набиджонович	
AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O‘SISH: SABAB–OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO‘LGAN ORTIQCHA TO‘LOVLARINI VOJXONA TO‘LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o‘g‘li	
ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGIDA “IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOPERATIV” TASHKIL ETISH ORQALI TA‘MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH.....	248
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHI UCHUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI.....	254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR	258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich	
BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG‘IMINI BAHOLASH METODIKASI.....	262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	266
Хусаинов Равшан Рахимович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	272
Раимова Муборак Джураевна	
“YASHIL IQTISODIYOT”NING ASOSIY XUSUSIYATLARI	276
Djumayev Asqar Xaydarovich	
RAQAMLI MARKETINGNING ISTE‘MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA‘SIRI.....	281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O‘tkir	
HUDUDNING IJTIMOIY-IQTISODIY SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	287
SH.A. Buriyev	
SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO‘RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH.....	291
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O‘ZGARISHINI YENGISHDAGI O‘RNI VA GLOBAL HAMKORLIK.....	295
Usmonov Murodjon Xolmurod o‘g‘li, Ulug‘bek Eshmaxmatov	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	299
Абдулов Дамир Рустамович	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI	305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna	

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	308
Туляганова Шахноза Самукджановна	
O‘TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O‘G‘IT ME‘YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ	315
Уралов Элшод, Вельм М.В.	
DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	320
Abdiev Alimardon	
ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА.....	322
Мухаммадбобур Салимов	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR.....	326
Suyunov Jabbor Mahmudovich	
“SALOHIYAT” TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOY MOHIYATI.....	331
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN‘IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	334
Salimov Muhammadbobur Qodir o‘g‘li	
O‘QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	337
Tilakov Sherzod	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI.....	340
Sattarov Umirzoq, Ro‘ziev Zafar Ikromovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI.....	343
Xazratov Sarvar Ibragimovich	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	348
G‘aniyev Shaxzod Shuhrat o‘g‘li, O‘rinov Diyorbek Xolmo‘min o‘g‘li	
QASHQADARYO VILOYATI O‘QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	353
Tilakov Sherzod Akbarovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO‘NALISHLARI.....	357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi	
OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O‘ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA.....	360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich	
Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана.....	365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи	
Korxonada moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili.....	370
M.O. Musurmonova	
DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	377
Kadirov Lutfulla Khalimovich	
PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION	381
Sharopov Temirmalik Rustam o‘g‘li	

“YASHIL” IQTISODIYOT TAMOYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH	385
U.Shukurov	
Foreign experiences in attracting investments in service industries	390
Hazratkulov Shahboz Boboqul oqli	
YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI	394
Babayeva Lola Ibragimovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR.....	398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	404
Safarov Sh. S.	
IJTIMOYIY MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz	
«Государственный финансовый контроль: Казначейский контроль в бюджетном процессе и перспективы его развития».....	415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов	
YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIY JIHATLARI.....	421
Urozoza Shaxlo Hasan qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li	
PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN	431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	

HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHIYATINI BAHOLASH

J.A. Ismatullayev

PhD. Iqtisodiyot kafedrası dotsenti v.b.
ORCID: 0000-0002-5999-0542

A. Do'lanov

Qarshi DU 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Maqolada innovatsion salohiyat tushunchasining mohiyati yoritilgan. Hududlarning innovatsion salohiyatini baholash bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar o'rganilib, hududning innovatsion salohiyatni baholash uslubiyotini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion salohiyat, baholash, Indeksli usul, balli (reyting) baholash usuli, matritsali usul.

Abstract: The article reveals the essence of the concept of innovation potential. Studies on the assessment of the innovation potential of regions are studied and recommendations are given for improving the methodology for assessing the innovation potential of a region.

Key words: innovative potential, assessment, index method, scoring (rating) assessment method, matrix method.

Аннотация: В статье раскрывается сущность понятия инновационного потенциала. Изучены исследования по оценке инновационного потенциала регионов и даны рекомендации по совершенствованию методики оценки инновационного потенциала региона.

Ключевые слова: инновационный потенциал, оценка, индексный метод, балльный (рейтинговый) метод оценки, матричный метод.

KIRISH

Xalqaro globallashuv jarayonlarining kuchayib borishi sharoitida mamlakatlar hududlarini innovatsion salohiyatini rivojlantirishning ilmiy ta'minoti, shu jumladan fan sohalarida amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlar natijalarini iqtisodiyot tarmoqlarida keng foydalanish masalalarining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Global innovatsiya indeksining 2023-yildagi natijalariga ko'ra, Shvetsariya 67,6 ball bilan birinchi o'rinni, Shvetsiya 64,2 ball bilan ikkinchi o'rinni, AQSH 62,4 ball bilan uchinchi o'rinni egallab turibdi [4]. Jahonda globallashuv jarayoni chuqurlashayotgan bir vaqtda, ikkinchi tomondan, jahon bozorlarida raqobat darajasi oshib borishi hududlar iqtisodiyotini innovatsion rivojlantirishda yangi yondashuvlarni qo'llashni taqozo qilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy adabiyotlarda innovatsion salohiyatni baholashga turlicha yondashuvlar mavjud. Mintaqaning innovatsion salohiyatini uning har bir tarkibiy qismini baholash orqali tahlil qilish metodologiyasi baholovchining "innovatsion salohiyat" tushunchasini talqin qilishiga bog'liq. Innovatsion salohiyat innovatsion faoliyatning turli jihatlarini tavsiflovchi o'ziga xos ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishni ham o'z ichiga oladi.

Shu sababli, innovatsion salohiyatni baholash va zamonaviy talablarga eng mos keladigan mintaqaviy iqtisodiyotni aniqlashning mavjud usullarini ko'rib chiqish muhimdir.

VC. Zausayev, S.P. Bystritskiy, N.Y. Krivoruchkoning fikricha, innovatsion salohiyat ilmiy-texnik salohiyat bilan bir tekisda, lekin tijorat tarkibiy qismiga ega [1]. Ularning fikriga ko'ra, mintaqaning innovatsion salohiyatini har tomonlama baholash uchun besh guruhni tashkil etadigan bir qator ko'rsatkichlardan foydalanish kerak:

• **makroiqtisodiy** (yalpi hududiy mahsulot, iqtisodiy faol aholi, aholi jon boshiga daromad, asosiy kapitalga investitsiyalar, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar soni);

• **infratuzilmaviy** (kommunikatsiya va axborot texnologiyalaridan foydalanadigan tashkilotlar soni, sug'urta-kredit tashkilotlari, maxsus dasturlar va veb-saytlar soni, texnopolislar, texnoparklar, axborot-tahlil markazlarining mavjudligi);

• **huquqiy** (innovatsion faoliyatni tartibga soluvchi, innovatsion faoliyat subyektlariga soliq va boshqa imtiyozlar beruvchi qonunlar);

• **kadrlar** (doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar tayyorlaydigan tashkilotlar soni, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar sohasida faoliyat yurituvchi xodimlar, doktorantlar soni);

• **iqtisodiy** (yangilik darajasi bo'yicha innovatsion mahsulotlar hajmi, tadqiqot va ishlanmalar uchun ichki joriy xarajatlar).

T.V. Pogodina statistik ko'rsatkichlar tizimidan foydalangan holda hududlarning innovatsion faolligi va raqobatbardoshligini baholash uchun funksional modeldan [2] foydalanishni taklif qiladi, jumladan:

1. Ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar uchun ichki xarajatlar YAIM yoki YAHMga nisbatan foiz sifatida;

2. Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarida band bo'lganlarning umumiy xodimlar soniga nisbatan ulushi;

3. Ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar uchun asosiy vositalarning umumiy qiymatidagi ulushi;

4. Texnologik innovatsiyalar xarajatlari YAIM yoki YAHMga nisbatan foiz sifatida.

"Innovatsion salohiyat" tushunchasini ta'riflash yuzasidan ko'pgina nuqtai nazarlar mavjud, ammo umumiy jihatdan olganda ular bir-biriga zid emas.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot ishi doirasida birlamchi ma'lumotlar bazasini shakllantirish, hududning innovatsion salohiyatini baholash uchun ilmiy asoslangan xulosa va tavsiyalar ishlab chiqishda induksiya, deduksiya, tizimli va qiyosiy tahlil kabi usullardan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hududlarning innovatsion salohiyati deb ko'plab omillar ta'sirida shakllanib boruvchi innovatsion jarayonlarni qo'llab-quvatlash va tezlashtirish uchun qo'llanilayotgan sharoit va resurslarning muayyan uyg'unligi tushuniladi.

Innovatsion salohiyat ikki tarkibiy qism – ilmiy-texnik salohiyati va tadbirkorlik salohiyat yig'indisi sifatida gavdalanadi. Ilmiy-texnik salohiyat faqatgina innovatsion salohiyatning bir qismi bo'lib, u tizimning innovatsiyalarni yarata olish qobiliyatini tavsiflaydi. U resurslar yig'indisi hamda amalda ratsionalizatorlik takliflar, nou-xau va boshqalar uchun olingan patent, litsenziya, mualliflik guvohnomalari ko'rinishida ifodalaniishi mumkin bo'lgan ilmiy soha faoliyati natijalarini belgilab beradi.

Keng ma'noda iqtisodiy tizimning ilmiy-texnika salohiyati mazkur tizimning rivojlanish darajasini tavsiflovchi va imkoniyatlarni belgilab beruvchi resurslar soni va sifatiga hamda amaliyotda foydalanish (ishlab chiqarishga tatbiq etish)ga tayyorlangan g'oya va ishlanmalar fondining mavjudligiga bog'liq bo'lgan ilmiy-texnik imkoniyatlarning yig'indisi sifatida qarash mumkin.

Mintaqaning innovatsion salohiyatidan foydalanish samaradorligi innovatsion jarayonda muayyan funksional rol o'ynayotgan har bir innovatsion resursdan foydalanish samaradorligiga bog'liq. Shu bois innovatsion salohiyatni:

- ishlab chiqarish jarayonini texnologik darajasi;

- xodimlar tarkibi va sifati;

- moliyaviy resurs manbalari;

- intellektual va boshqa salohiyatlarning yig'indisi sifatida ko'rib chiqish lozim.

Shuningdek, mintaqaning innovatsion salohiyatini ham shakllanish bosqichida, ham undan foydalanish bosqichida ko'rib chiqish lozim. Mazkur yondashuv innovatsion salohiyatni shakllantirish (resursli komponent) va undan foydalanish (natijaviy komponent) jarayonida olingan asosiy natijalarni aniqlashga imkon beradi. Demak, innovatsion salohiyatdan foydalanish natijasi turli xil yangiliklar (yangi texnologiyalar, yangi turdagi tovar va xizmatlar) bo'ladi.

Taklif etilayotgan uslubiyot innovatsion salohiyatni baholaydigan integrallashgan (umumlashgan) ko'rsatkichlarni hisoblashni ko'zda tutadi. Mintaqaning innovatsion salohiyat (resursli komponent)ni shakllantirish shart-sharoitlarini baholash uchun mintaqaning innovatsion salohiyatni shakllantirish bo'yicha umumlashtiruvchi ko'rsatkichlarni hisoblash taklif etiladi, undan foydalanish darajasi (natijaviy komponent)ni baholash uchun esa - mintaqaning innovatsion salohiyatdan foydalanish bo'yicha umumlashtiruvchi ko'rsatkichlarni hisoblash taklif etiladi.

Mintaqaning innovatsion salohiyati bir kompleksda mintaqalarning innovatsion rivojlanishi va raqobabardoshlik holatini aks ettiruvchi va mintaqalarning innovatsion salohiyati rivojlanishining eng muhim shart va omillarini tavsiflovchi ko'rsatkichlar tizimi bilan tavsiflanishi lozim. Mintaqaning innovatsion salohiyatiga nisbatan bunday yondashuv uni tavsiflovchi ko'rsatkichlarni aniqlashga imkon beradi.

1-jadval. Mintaqaning innovatsion salohiyatini baholash ko'rsatkichlari¹.

№	Nomi	Mazmuni
1	Resursli ko'rsatkichlar	Innovatsion madaniyat, intellektual kapital holati, quvvati va zaxira (tadqiqotchilarning soni, ilmiy xodimlarni tayyorlash va x.k.) darajasini tavsiflovchi resursli indekslar. Mazkur guruhga kirgan mintaqaning intellektual kapitalini baholash indeksleri qiymati mintaqada mazkur ko'rsatkich qiymati bo'yicha sezilarli darajadagi tafovutni aks ettiradi.
2	Tarkibiy ko'rsatkichlar	Mintaqaning innovatsion tizim unsurlarining infratuzilma imkoniyatlarini va klasterli innovatsion salohiyatni tavsiflaydi. Ushbu indekslar innovatsion salohiyati rivojlanishi bo'yicha mintaqaga muammolarining sabab-oqibatga oid jihatlarni ochib beradi.
3	Funksional ko'rsatkichlar	Mintaqalarning innovatsion soha rivojlanishining tayanch belgilarini aks ettiruvchi funksional indekslarini shakllantiradi. Ular innovatsion sohaning turli unsurlari o'rtasidagi aloqalarni aks ettiradi va ushbu unsurlarining o'zaro aloqa qilish qobiliyatini tavsiflaydi, bu esa mintaqaning innovatsion salohiyati samaradorligini baholashga imkon beradi.
4	Dinamik ko'rsatkichlar	Mintaqa innovatsion tizimining muhim parametrlari o'zgarishi tendensiyalari va dinamikasining yo'nalganligini tavsiflovchi dinamik indeksleri.

Mintaqalarning innovatsion salohiyatni o'lchash reyting usul asosida taqqoslanadigan obyektlarning tartibli nisbatini aniqlashni nazarda tutadi. Innovatsion rivojlanishining turli xil tavsiflarini o'lchash uchun ko'rsatkichlar to'plami aniq tadqiqot maqsadi va vazifalari, ko'rsatkichlarga erish uchun sarflangan transaksiya xarajatlariga qarab belgilanadi, bunda mintaqalar bo'yicha mavjud bo'lgan axborot bazasidan foydalanish imkoniyatlari hisobga olinadi.

Mintaqaning innovatsion salohiyatni aniqlashga nisbatan taklif etilayotgan metodik yondoshuv uni baholash bo'yicha bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan ishlarni o'z ichiga olgan o'zaro bog'langan xususiy uslubiyatlar to'plamini o'z ichiga oladi. Bular quyidagilar: tadqiqotning axborot bazasini loyihalashtirish va shakllantirish; mintaqalarning innovatsion salohiyatini chuqur sifatli tavsiflarini aks ettiruvchi yirik empirik indikatorlarni tuzish; tuzilgan empirik indikatorlar qiymati bo'yicha mintaqalarni ranjirovka qilish; mintaqalarni empirik indikatorlar yig'indisi bo'yicha tipologiyalashtirish; iqtisodiy subyektlarning innovatsion salohiyati bo'yicha reytingini tuzish.

Mintaqa uchun har bir indikator bo'yicha mamlakat bo'yicha o'rtacha qiymat hisoblangan etalon darajasiga qo'shish yo'li bilan standartlashgan holda baholash yordamida hisoblanadi. Barcha darajalarda ko'rsatkichning sonli qiymati mintaqaning o'rtacha respublika darajasiga nisbatan rivojlanish darajasini aks ettiradi.

Mazkur uslubiyat tadqiqot maqsadlariga to'liq javob beradi, chunki mintaqaning raqobatbardoshligi va innovatsion salohiyatning rivojlanishi nisbiy tavsifga ega.

Shuni ta'kidlash kerakki, boshqa standartlashgan baholash bo'yicha uslubiyatlar ham mavjud, masalan, qiymatlarni muayyan intervalga meyorlashtirish (shkalashtirish) – global raqobatbardoshlik indeksini hisoblash uchun qo'llaniladi. Hozirgi kunda innovatsion salohiyatni aniq shakllantirish va undan foydalanish ko'rsatkichlardan mintaqaning innovatsion rivojlanish omili sifatida foydalanish mumkin.

Innovatsion salohiyatni baholash esa innovatsion siyosatni asoslash hamda amaldagi rivojlanish strategiya va dasturlarni ishlab chiqish va ularga tuzatishlar kiritish uchun dastak roli sifatida namoyon bo'ladi.

Mintaqaning innovatsion rivojlanishni baholashda qo'llanilayotgan ko'p sonli metodologik tadqiqotlarni uch guruhga bo'lish mumkin. Ular quyidagi 2-jadvalda keltirilgan.

2-jadval. Mintaqalarning innovatsion rivojlanishni baholash bo'yicha usullar tasnifi².

№	Usullar guruhi	Qisqacha tavsif
1	Indeksli usullar	Mazkur guruhga innovatsion jarayonlarning sifat va miqdor tavsiflarini izohlab beruvchi o'zgaruvchi ko'rsatkichlarni baholashga asoslangan usullar kiradi. Mazkur guruhga kiradigan uslubiyatlarning asosi amaliyotda o'zini yaxshi ko'rsatgan G'arb modellari hisoblanadi. Ularning orasida quyidagilarni keltirish mumkin: indeks The Boston Consulting Group; Global innovatsion indeksi (The Global Innovation Index)
2	Balli, reyting baholash usullari	Ikkinchi guruh balli (reyting) baholash usullarini o'z ichiga oladi. Mazkur guruhga kiradigan uslubiyatlar mintaqaning innovatsion rivojlanish koeffitsiyentlari (vaznlari) va xususiy ko'rsatkichlarni aniqlashni o'z ichiga oladi. Misol sifatida quyidagilarni keltirish mumkin: mintaqalar raqobatbardoshlik modeli;

1 Muallif tomonidan ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish asosida tuzilgan

2 Muallif tomonidan ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish asosida tuzilgan

3	Matritsali usullar	Uchinchi guruh usullarning asosini matritsali usullar tashkil etadi. Mazkur usullar mintaqalarni iqtisodiy faoliyat turlari doirasida innovatsion rivojlanish unsurlari o'rtasida nisbatlarni miqdoriy baholashga asoslangan. Misol sifatida quyidagilarni keltirish mumkin: mintaqalarning innovatsion salohiyatini baholash uslubi
---	--------------------	---

XXI asrdan boshlab hudud (mintaqa, korxonalar, butun mamlakat)ning ilmiy-texnik salohiyatini tadqiq etish bo'yicha ko'plab uslubiyatlar paydo bo'ldi.

Ushbu ishlanmalar orasida quyidagilarni keltirish mumkin: mamlakatning ilmiy-texnik salohiyatini integral baholash uslubi; mamlakatning ilmiy-texnik salohiyatini kompleks baholash uslubi; bilimlar indeksini hisoblash uslubi; yig'ma innovatsion indeksini hisoblash uslubi; hududlarning innovatsion faolligini tarkibiy tahlil qilish uslubi; hududlarning innovatsion faolligini regression tahlil qilish uslubi; mintaqaning innovatsion salohiyatini omilli tahlil qilish uslubi; mintaqalarni klasterlashtirish uslubi va innovatsion tizimning rivojlanish ko'rsatkichlari (tadqiqot va ishlanmalar hamda YAHMga ichki xarajalarning nisbati; YAHMda uzoq xorij davlatlarga eksport qilishning ulushi; iqtisodiyotda umumiy band bo'lganlar sonida tadqiqot va ishlanmalarda band bo'lgan xodimlarning ulushi; 1 mln. aholiga to'g'ri keladigan berilgan patent va mualliflik guvohnomalar soni; o'rtacha aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YAHM); mintaqalarni ularning innovatsion rivojlanganligi darajasi bo'yicha reyting baholash uslubi (birinchi blok: mehnat unumdorligi; ishlab chiqarishning fond qaytimi; ishlab chiqarishning ekologiyalik darajasi, ikkinchi blok: bitta band bo'lgan xodimga to'g'ri keladigan tadqiqot va ishlanmalarga ketgan xarajatlar; bitta band bo'lgan xodimga to'g'ri keladigan texnologik innovatsiyalarga ketadigan xarajatlar; aholi jon boshiga to'g'ri keladigan innovatsion mahsulotni chiqarish).[3]

Endi mazkur uslubiyatlarni batafsil ko'rib chiqamiz, ularning har birining ijobiy va salbiy jihatlarni quyida keltirilgan mezonlar kesimida keltiramiz: dastlabki ma'lumotlardan foydalana olish mumkinligi va ularning ob'ktivligi; uslubiyatning va uni hisoblash uslubi soddaligi; natijalarni ko'rsatib berish uslublari; mazmuni (salohiyatni tadqiq etish undan fodalaniish samaradorligi hamda amalga oshirish miqyosi) va rivojlanishi nuqtai nazardan baholash imkoniyatlari (3-jadvalga qarang).

3-jadval. Hududlarning ilmiy-texnik salohiyatini tadqiq etish uslubiyatlarning tavsifi³.

Uslubiyatlar	Mezonlar						Mintaqa salohiyatini tadqiq etishga qo'llanish mumkinligi
	Dastlabki ma'lumotlardan foydalan olish mumkinligi va ularning obyektivligi	Uslubiyatning va uni hisoblash uslubi soddaligi	Natijalarni ko'rsatib berish aniqligini	Quyidagilar nuqtai nazardan baholash imkoniyatlari			
				mMazmuni	faoliyat ko'rsatishi	Rivojlanishi	
Mamlakatning ilmiy-texnik salohiyatini integral baholash uslubi (Yaponiya)	±	+	+	+	-	-	±
Mamlakatning ilmiy-texnik salohiyatini kompleks baholash uslubi (SSHA)	±	+	±	+	±	+	±
Bilimlar indeksini hisoblash uslubi (Vsemirniy bank)	+	+	+	+	-	+	+

3 Muallif tomonidan ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish asosida tuzilgan

Yig'ma innovatsion indeksini hisoblash uslubiyatsi	±	+	+	+	-	+	+
Hududlarning innovatsion faolligi	±	+	+	+	±	-	±
Regression tahlili	±	-	±	+	±	-	+
Omili tahlil qilish	+	±	±	+	-	±	+
Mintaqalarni klaster taxlili	+	+	+	+	-	+	+
Mintaqalarni ularning innovatsion rivojlanganligi darajasi bo'yicha reyting baholash	+	+	+	+	-	+	+
Belgilar: «+» - uslubiyat mazkur mezonni qanoatlantiradi; «-» - uslubiyat mazkur mezonni qanoatlantirmaydi; «±» - uslubiyat mazkur mezonni qisman qanoatlantiradi.							

Yuqoridagilarni inobatga olib, integral ko'rsatkichlar asosida mintaqaning innovatsion salohiyatini taqqoslama baholash uslubiyatni ishlab chiqish taklif etiladi. Mazkur uslubiyatni yaratishda amalda mavjud bo'lgan dastaklar va yuqorida ko'rib chiqilgan uslubiyatlarni tahlil qilish yo'li bilan olingan ijobiy tajribalardan foydalanilgan va quyidagilar hisobga olingan:

- rasmiy statistika hisobotida keltirilgan indikatorlar tizimi orqali bevosita o'lchanadigan ko'rsatkichlar sifatida namoyon bo'lgan salohiyatni baholash (miqdoriy tahlil);
- sotsiologik tadqiqotlar tizimi orqali salohiyatni baholash (sifat tahlili), uning mohiyati tanlov usullardan foydalanishdan iborat;
- ham mintaqaning innovatsion salohiyatini rivojlantirish dinamikasini, ham ularning taqqoslama integral baholashni aks ettirish uchun tanlov indikatorlar tizimini zarurligi va yetarligi;
- mintaqaning innovatsion salohiyatni baholash bo'yicha grafik-tahliliy natijalarni ko'rsatib berish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Quyida keltirilgan ko'rsatkichlar to'liq holda mintaqaning innovatsion rivojlanish ko'rsatkichini, mintaqaning salohiyatini, mintaqqa iqtisodiyotining o'sish zaxiralarini aniqlash hamda mintaqalarni innovatsion rivojlanishini rag'batlantirish uchun dastur, strategiya va tavsiyalarni ishlab chiqish uchun davlat siyosatining yo'nalishlarini belgilashga imkon beradi.

- mintaqaning innovatsion salohiyatini rivojlantirish maqsadi qo'yiladi va unga erishish yo'nalishlari aniqlanadi;
- mintaqaning innovatsion salohiyati samaradorligini baholanadi;
- mintaqalarning innovatsion salohiyatining omilliy tahlil qilinadi;
- mintaqqa hududining innovatsion salohiyati samaradorligi aniqlanadi;
- mintaqaning innovatsion rivojlanish strategiyasi ishlab chiqiladi;
- boshqaruv qarorlarni qabul qilish va amalga oshirish ta'minlanadi;
- mintaqadagi turli hududlarining innovatsion salohiyati qiyosiy baholanadi.

Shunday qilib, mazkur indikatorlar tizimining maqsadlari: mintaqalarda innovatsion salohiyatining hozirgi holati, uning o'sishi tendensiyalar va o'ziga xos xususiyatlarni tahlil qilish; bu asosda uning rivojlanishidagi asosiy muammolarni aniqlash hamda davlat va mintaqaviy innovatsion siyosatga oid chora-tadbirlarni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Заусаев В.К., Быстрицкий С.П., Криворучко Н.Ю. Инновационный потенциал восточных регионов России // ЭКО. 2005. Т. 1. № 10. С. 40–50. DOI: 10.30680/ECO0131-7652-2005-10-42-50
2. Погодина, Т. В. Инвестиционный менеджмент : учебник и практикум для вузов. – Электрон. дан. – Москва :Юрайт, 2022. – 311 с. – (Высшее образование) . – URL: <https://urait.ru/bcode/489483>, <https://urait.ru/book/cover/>

C1B90D97-91DC-4423-B67A-FA1EB5E09D53. – Режим доступа: Электронно-библиотечная система Юрайт, для авториз. пользователей . – URL: <https://urait.ru/bcode/489483> (дата обращения: 30.05.2022). – На рус. яз. – ISBN 978-5-534-00485-4 : 999.00.

3. Ter-Grigor'janc A.A., Ushvickij M.L. Methodical approaches to assessment of innovative development of the region // Regional economy: theory and practice. 2013. № .10 (289). Pp. 49–56.; Alekseev S.G. Integrated assessment of innovative capacity of the region // Problems of modern economy. 2009. № .2(30). Pp. 49–56.
4. <https://www.globalinnovationindex.org/Home>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>